PEDAGOGIKA II.

POJETÍ PŘEDMĚTU

LITERATURA

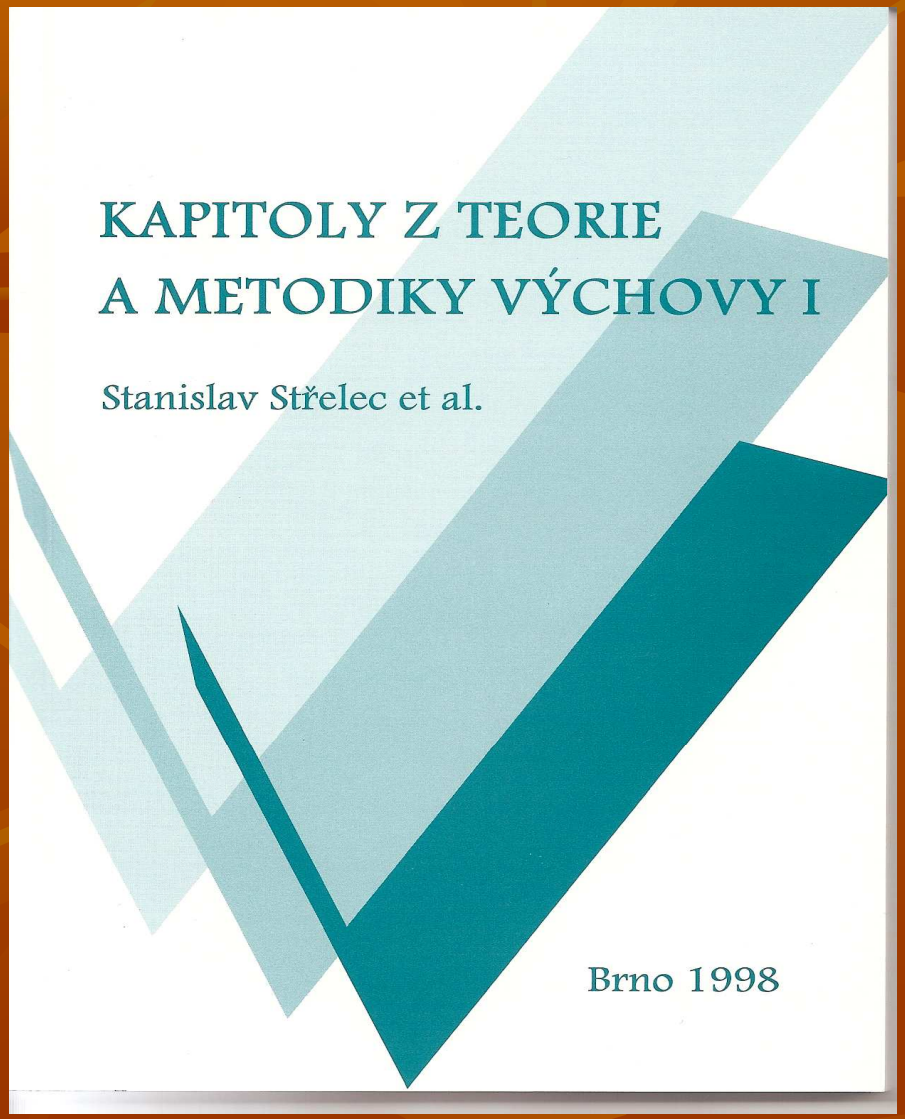
KAPITOLY Z TEORIE
A METODIKY VÝCHOVY I
Stanislav Střelec et al.
Brno 1998

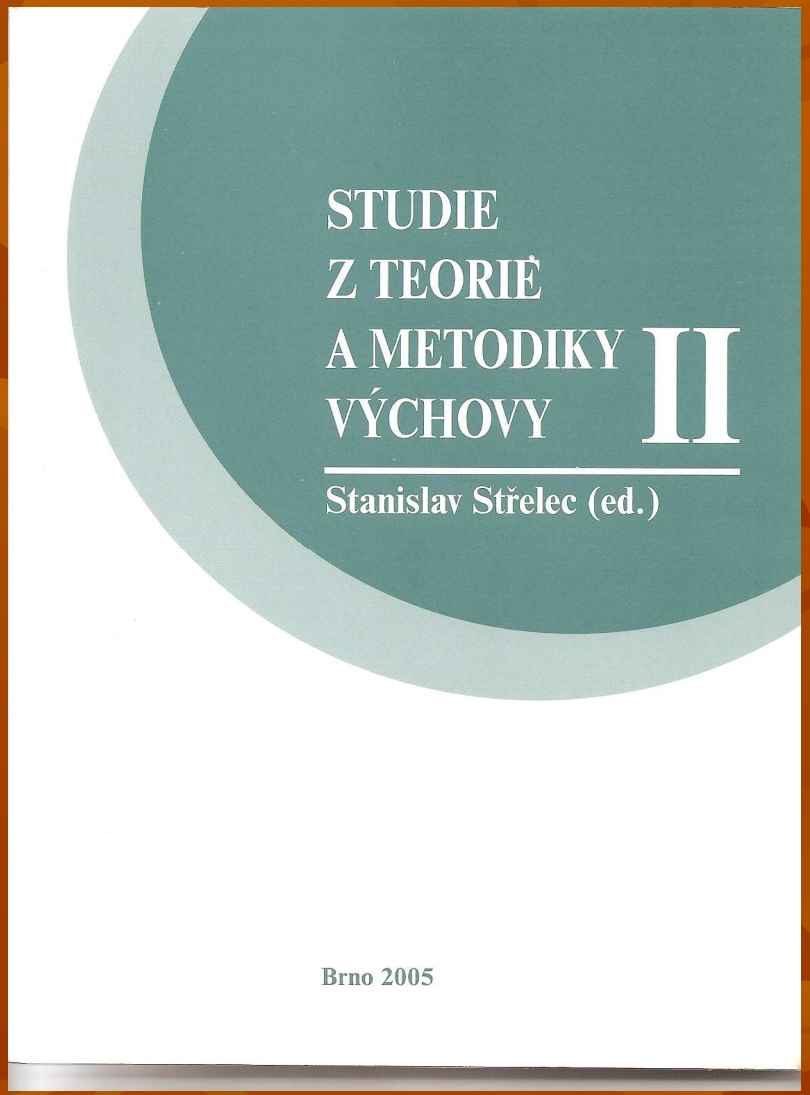
STUDIE
Z TEORIE
A METODIKY
VÝCHOVY
II
Stanislav Střelec (ed.)
Brno 2005

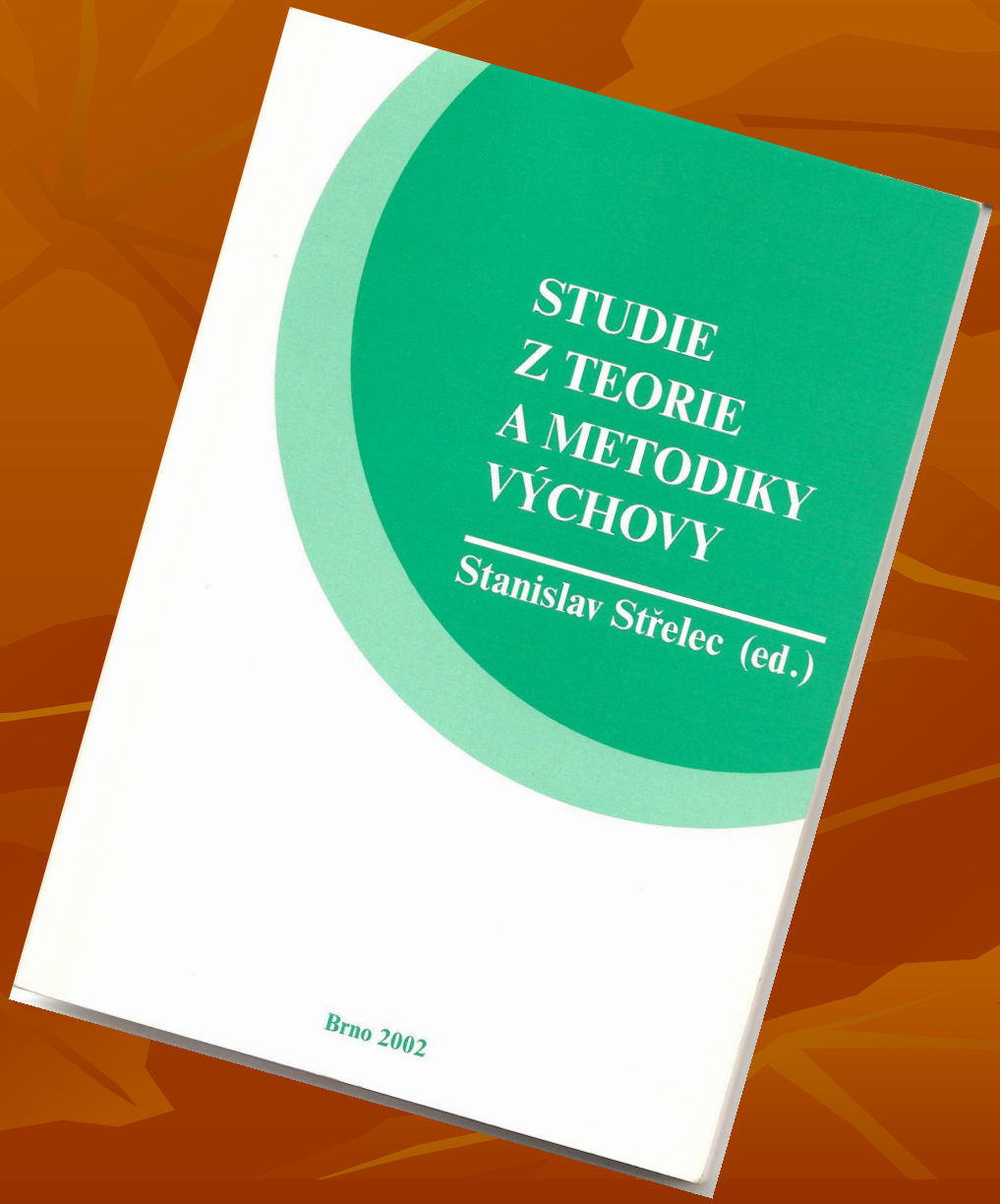
STUDIE
Z TEORIE
A METODIKY
VÝCHOVY
Stanislav Střelec (ed.)
Brno 2002

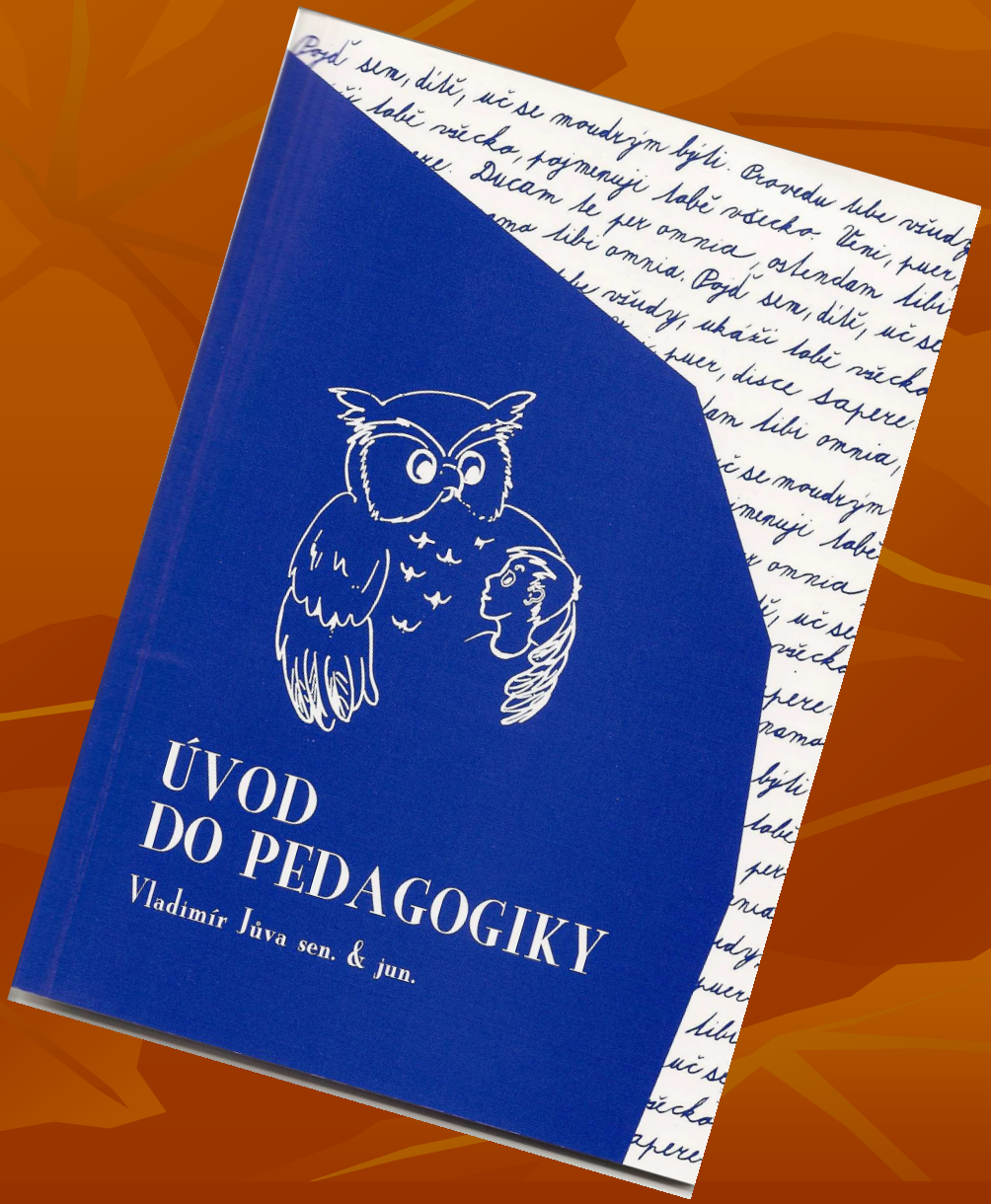
ÚVOD
DO PEDAGOGIKY
Vladimír Jůva sen. & jun.

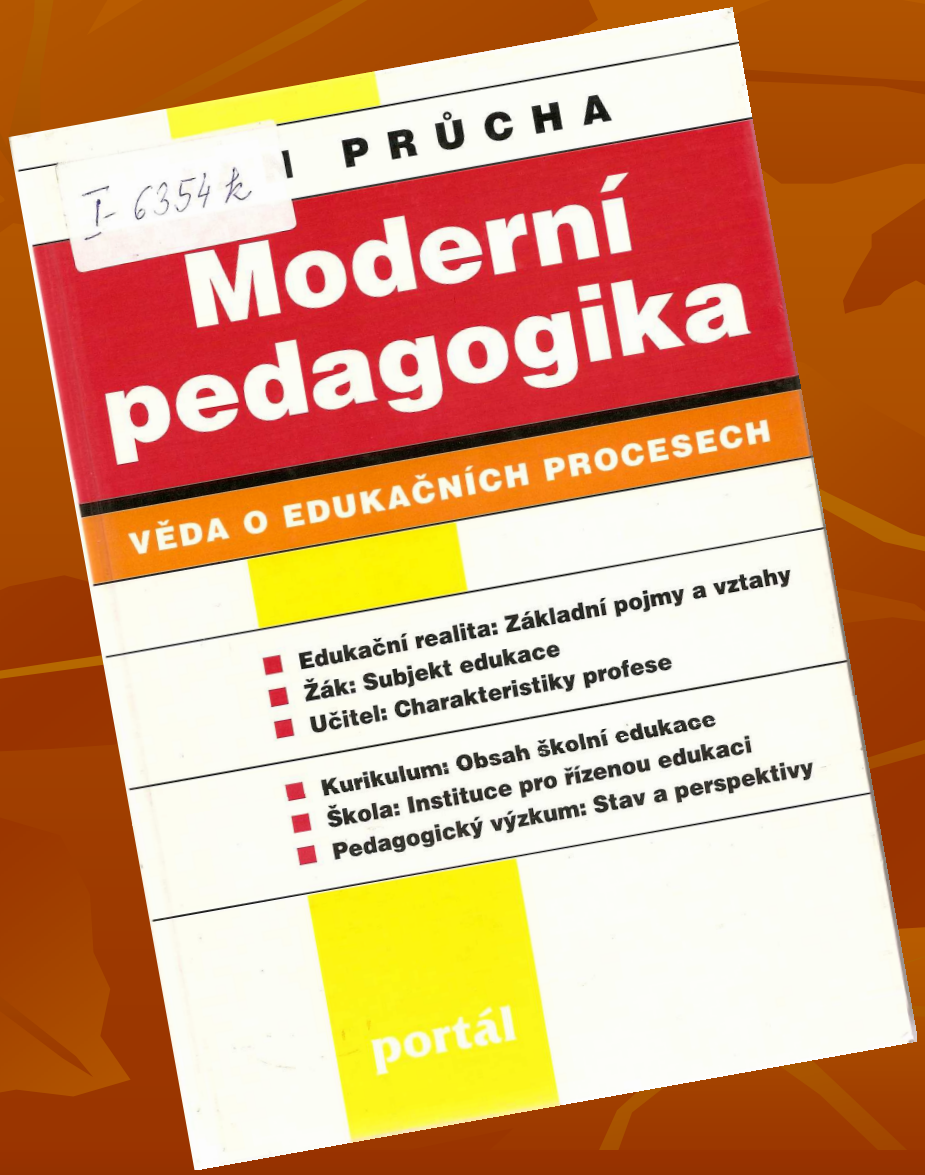
I PRŮCHA
I- 6354 k
Moderní pedagogika
VĚDA O EDUKAČNÍCH PROCESECH
Edukační realita: Základní pojmy a vztahy
Žák: Subjekt edukace
Učitel: Charakteristiky profese
Kurikulum: Obsah školní edukace
Škola: Instituce pro řízenou edukaci
Pedagogický výzkum: Stav a perspektivy
portál

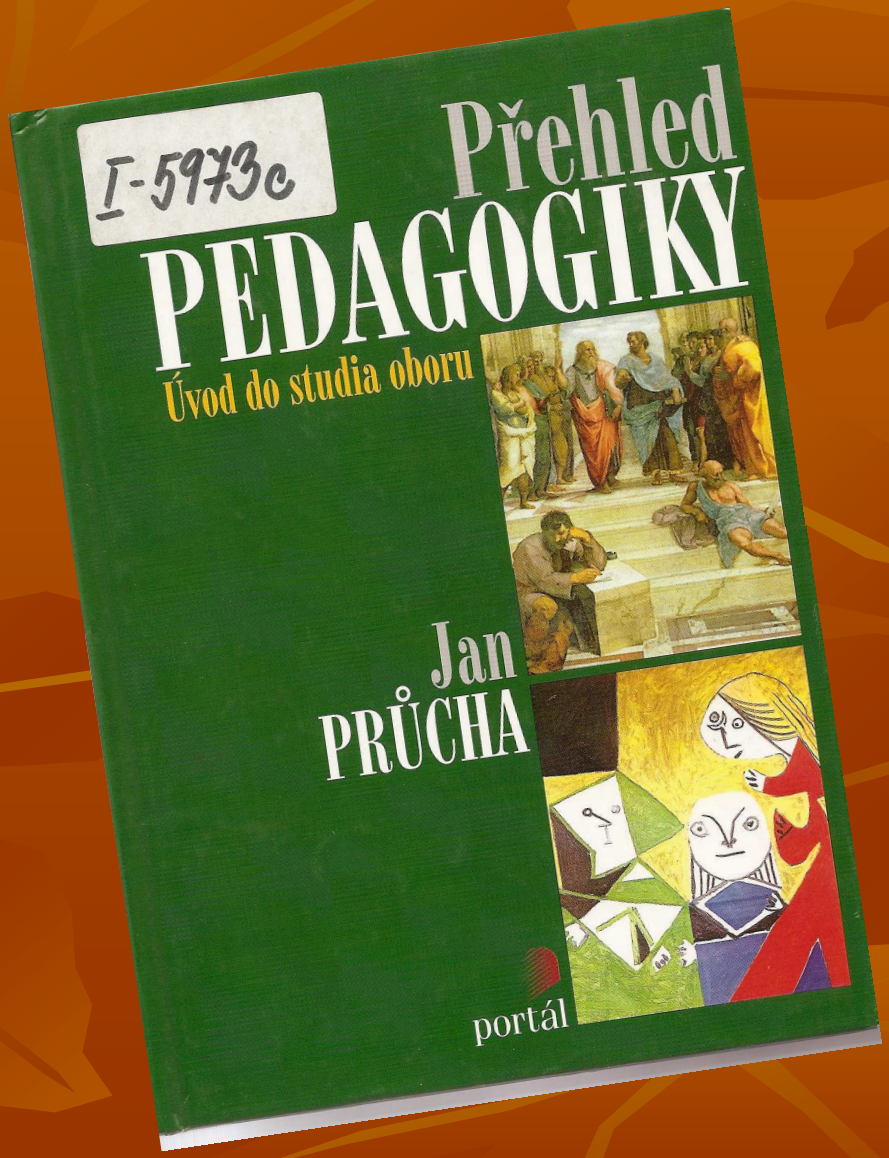
I-5973c
Přehled
PEDAGOGIKY
Úvod do studia oboru
Jan
PRŮCHA
portál

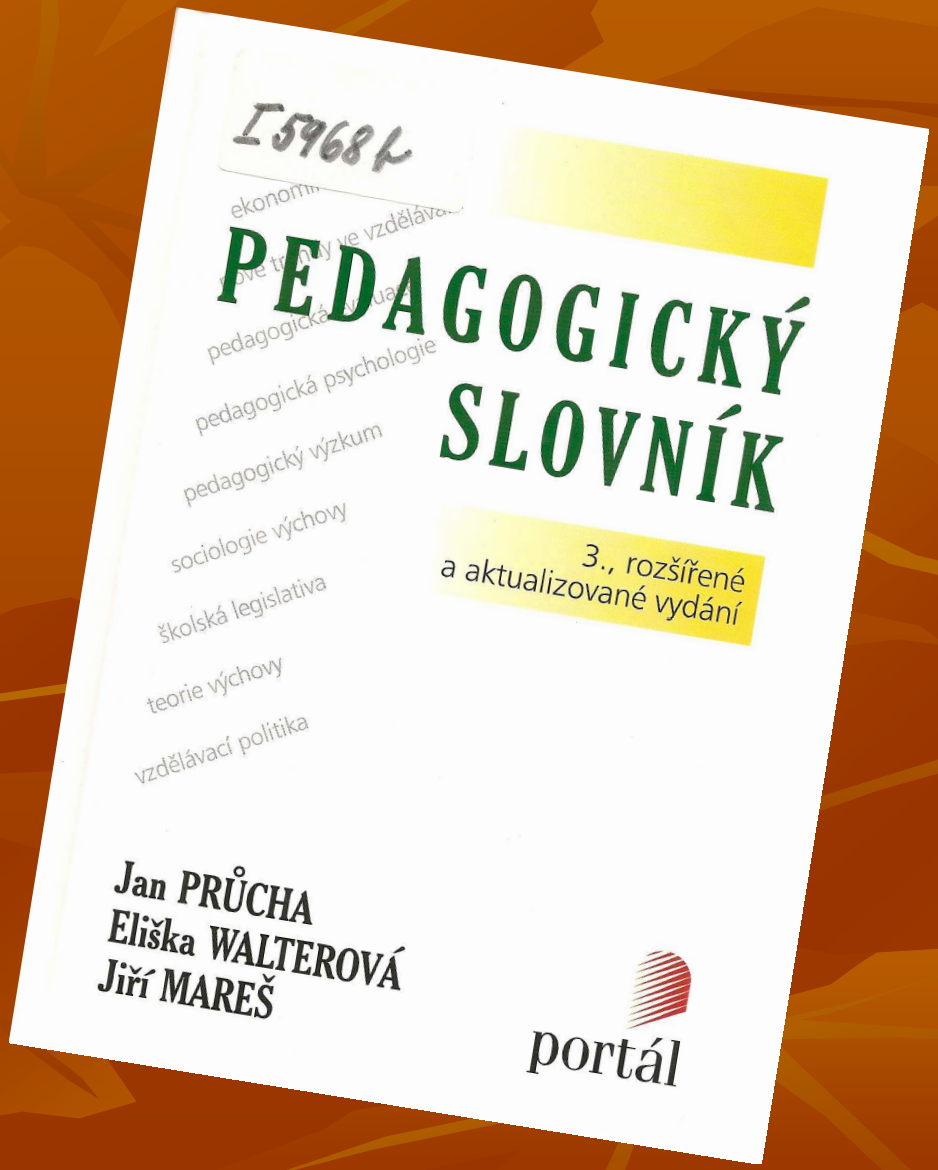
I 5968 I
ekonomie
pedagogická psychologie
pedagogický výzkum
sociologie výchovy
školská legislativa
teorie výchovy
vzdělávací politika
PEDAGOGICKÝ SLOVNÍK
3., rozšířené a aktualizované vydání
Jan PRŮCHA
Eliška WALTEROVÁ
Jiří MAREŠ
portál

TEMPUS

Joint educational project 1477

ZAČÍNAJÍCÍ UČITEL

* * *

Oldřich Šimoník

Brno 1994

Cíle

- Především učitelovy výchovné kompetence.
- Přispět u studentů k rozvíjení schopností vychovávat žáky.
- Přispět u studentů k rozvíjení dovedností.
- Přispět u studentů k rozvíjení tvořivosti.
- Přispět u studentů k rozvíjení demokratického myšlení a občanského jednání.

Koncepce

- Stěžejním metodologicko-koncepčním problémem PEDAGOGIKY je vytvoření jejího funkčního modelu, který by integroval dvě dominantní tendence uvnitř této disciplíny

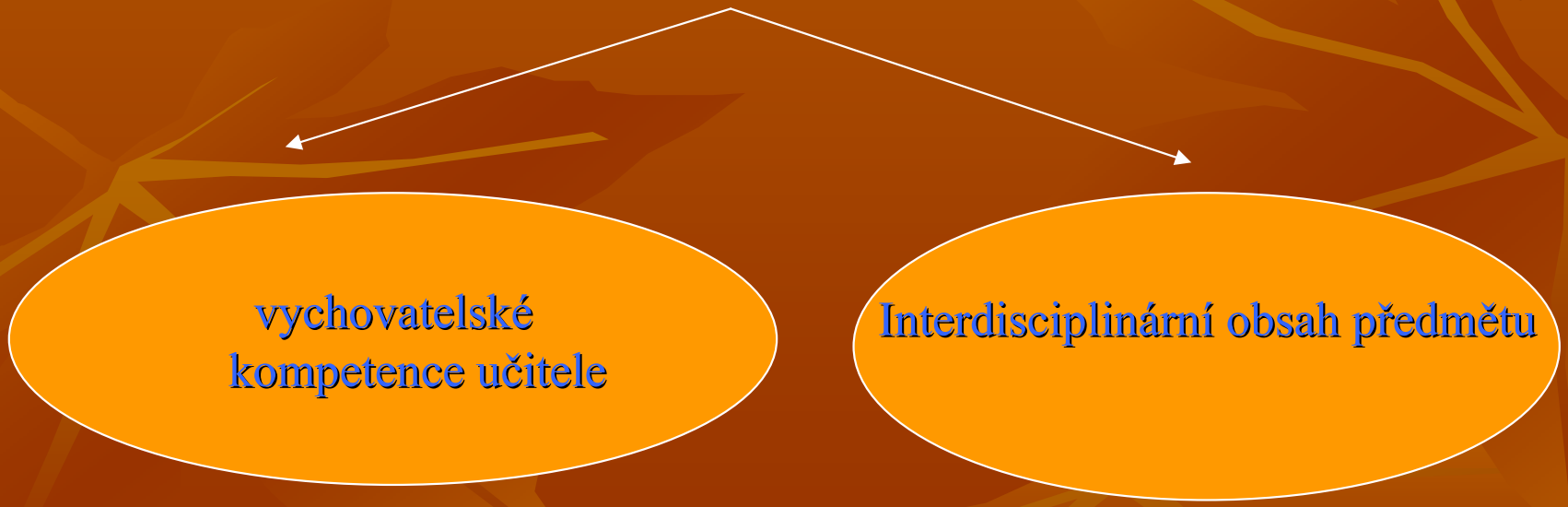

Zákon 5632004 Sb. O pedagogických pracovnících

- Pedagogickou profesi vykonává podle § 2:
- učitel
- vychovatel
- speciální pedagog
- psycholog
- pedagog volného času
- asistent pedagoga
- trenér
- vedoucí pedagogický pracovník

V učitelském povolání nastupují t ř i

osobnostní role

- vychovatel – diagnostik
- vzdělavatel
- veřejný činitel
- Role prošly historickým vývojem

VYCHOVATEL - diagnostik

- Pedagog má možnost včas u mládeže odhalit např.:
  - ŠIKANU
  - NARKOMANSTVÍ
  - ALKOHOLISMUS
  - TRESTNOU ČINNOST apod.

Stěžejní dimenze učitelova vychovatelství

- Způsobilost k výchovnému působení

- Zahrnuje kompetence:
  - osobnostní
  - psychopedagogické
  - komunikativní

- Dobrý třídní učitel

- Zahrnuje kompetence :
  - řídící
  - poradenské
  - konzultativní

VZDĚLAVATEL - zprostředkovatel

- vědeckých poznatků
- technických poznatků
- geopolitických změn
- životních orientací
- profesionálních orientací

•kultivace pozitivních vlastností jedince

Další angažovanost veřejného činitele

- kultura
- politika
- tělovýchova
- humanitní cítění

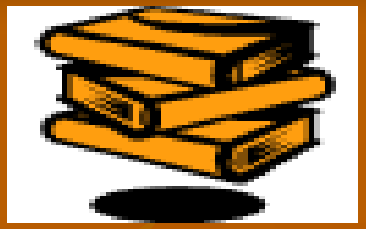

Dějiny výchovy

- **Sledujeme-li dějiny výchovy, vidíme, že mnohé významné filozofické systémy zákonitě vyústily v**
- ***řešení koncepčních pedagogických otázek***
- **(Platón, Aristoteles, Augustinus, Tomáš Akvinský, Descartes, Locke, Rousseau, Helvetius, Kant, Spencer, Dewey ad.).**
- Jůva

Význam filozofie

- **Význam filozofie pro pedagogiku tkví v tom,**
- **že filozofie poskytuje pedagogice nejen důležitá**
- **východiska ontologická a axiologická,**
- **ale současně i obecné podněty**
- **gnozeologické a metodologické.**

ČÍM SE FILOZOFIE VÝCHOVY ZABÝVÁ?

- Pedagogika jako věda se historicky vyvinula z filozofie.

První teoretikové byly v antickém Řecku
Aristoteles (384 – 322 př.n.l.)
se zabývá úvahami o výchově

Říká, že lidská bytost je tvořena :

- tělem
- duší, která na rozdíl od rostlin s zvířat :

má schopnost myšlení
poznání
vůli

Z toho Aristoteles odvozuje t ř i složky výchovy:

- výchova tělesná

výchova rozumová

výchova mravní (mimořádný důraz)

Podle Craiga, 1998 (Průcha) se filozofie výchovy zabývá :

POVAHOU
CÍLI
PROSTŘEDKY výchovy

Craig, E. Routledge Encyklopedia of Philosophy. London ed New York, 1998

Vztah pedagogiky a filozofie

- Tento vztah pedagogiky a filozofie neustupuje do pozadí ani v současné době.
- Pedagogika dvacátého století vychází z takových filozofických koncepcí, jako je
  - pozitivismus, (Spencr)
  - pragmatismus, (Deway,
  - marxismus, (sovět.pedagogika)
  - freudismus, (psychoanalýza, Sig. Freud)
  - existencialismus, (Schaller)
  - novotomismus, T.Avinský – Maritain)
  - postmodernismus (Lyotard) aj. J
  - Jůva

FILOZOFIE VÝCHOVY

- Výchovou v nejobecnějším smyslu rozumíme systém pomoci žákovi v procesech personalizace, socializace a enkulturace, jako vytváření a realizaci příležitostí jeho optimálního rozvoje, který směřuje k aktivní, samostatné, tvořivé, humánní a demokratické životní orientaci.

- ENKULTURACE : proces, jehož prostřednictvím si jedinec v průběhu svého života osvojuje kulturu dané společnosti. Synonimum socializace.

VÝCHOVA :

- myslím si, že se jedná o cílené působení na jedince tak, aby došlo k rozvoji všech jeho stránek – psychické, sociální, duševní, motorické.
- Výsledkem by měla být ***vyzrálá osobnost***, po všech stránkách schopná předávat zkušenosti a sama být schopná výchovy.

VÝCHOVA :

myslím si, že výchova jedince je velmi důležitá. Výchova je proces, ***kterým utváříme osobnost jedince*** jak po stránce mravní, sociální, psychické…. . Výchova by se měla uplatňovat již od narození dítěte a měla by být důsledná.

VÝCHOVA :

- *proces působení na dítě* (žáka) v tom smyslu, co by měl a neměl dělat, jak by se měl nebo naopak neměl chovat, jak by měl jednat v určitých situacích

→ *formování jeho postojů a chování*

nejlepší metodou výchovy je podle mého názoru vlastní příklad – to, co děti vidí, např. v rodině, si samozřejmě osvojuje a odnáší do života

VÝCHOVA :

myslím si, že výchova ***je celoživotní proces***, kdy dochází k ***cílevědomému, záměrnému působení*** na jedince, ***za cílem formování jeho osobnosti.*** Toto formování osobnosti je ***všestranné*** jeho cílem je ***zralá osobnost***.

VÝCHOVA :

domnívám se, že výchova je ***formování a usměrňování osobnosti člověka.*** Měla by se respektovat individualita člověka. Je ***těžké pojem výchova definovat,*** protože podle mého názoru ***nejde o proces jednosměrný***, učitel → žák, ale o proces oboustranný, kdy i žák ovlivňuje učitele. Také je třeba si uvědomit, že učitelé vychovávají i ve chvílích, , kdy si to sami neuvědomují – žáci často ***přejímají*** od učitele ***prvky jednání, chování, postoje ..***

VÝCHOVA :

- je to působení okolního prostředí(rodiny, školy) na jedince s ***cílem*** dobrého ***začlenění tohoto jedince do společnosti.***

VÝCHOVA :

- je proces, který vede k osvojení schopností, dovedností, ***postojů u vychovávaného*** jedince.

Dítě by se mělo vést k poslušnosti, ale ne k slepému důvěřováním autoritám

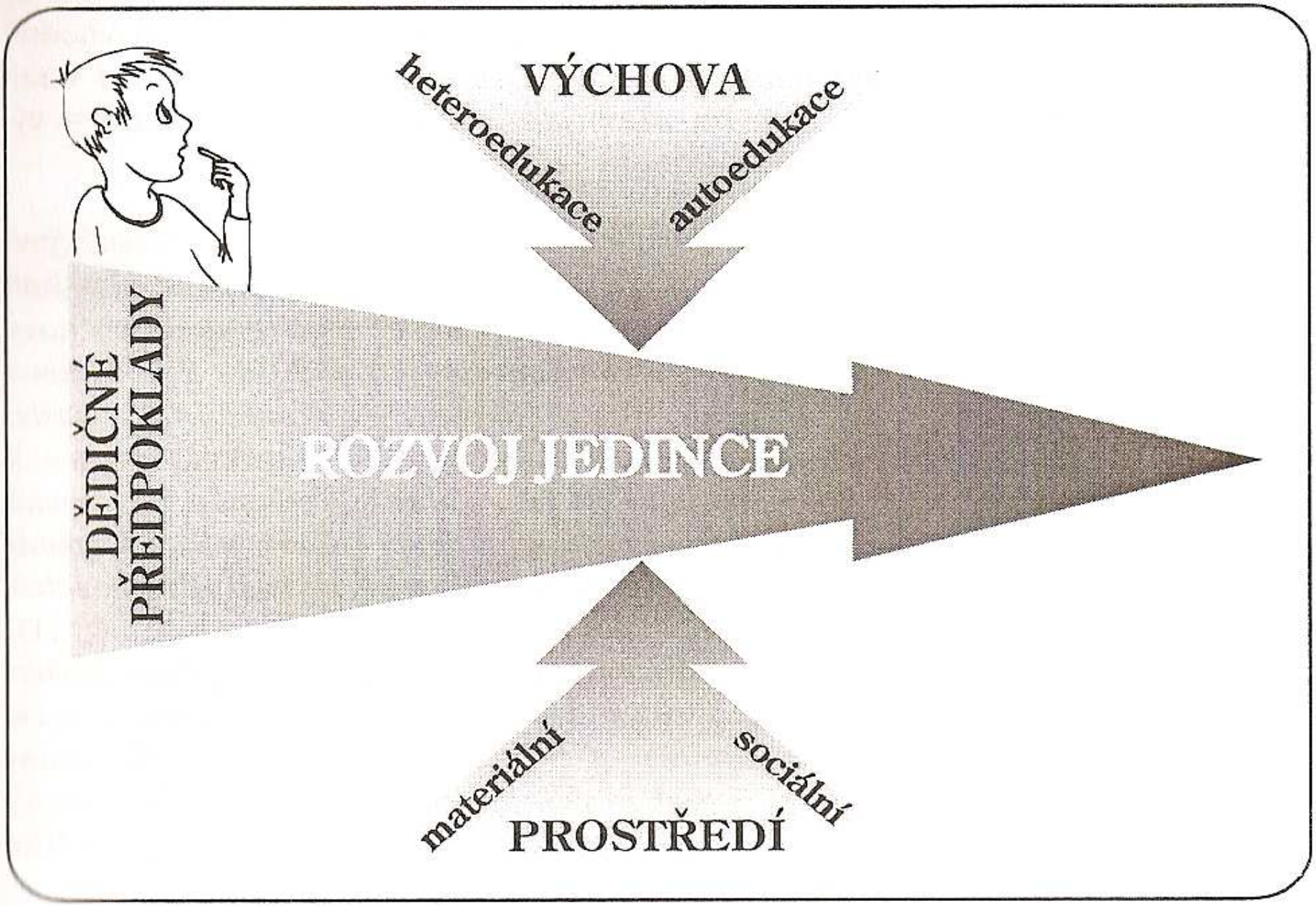

Schéma činitelů rozvoje jedince

Edukační dění

výchovně vzdělávací proces
vazba mezi edukátorem a edukantem

Střel

Pokusme se však nyní systematicky zformulovat, jakými tématy a problémy se zabývá, resp. měla by se zabývat současná filozofie výchovy

(s omezením na edukační prostředí školy).

Edukace – edukační realita – edukační prostředí

Průcha

- Má edukace, zejména školní, sloužit pouze neomezenému rozvoji jednotlivce?
- Nebo se má v edukaci brát zřetel i na rozvoj společnosti?
- Jaká je vůbec souvztažnost mezi těmito účely edukace?

S tím souvisí snaha objasnit, jakou úlohu má mít školní edukace.

- Je možno klást na školu nároky,

aby byla rozhodujícím činitelem ve výchově a vzdělávání mladé generace,

nebo má zastávat jen úlohu doplňující k jiným činitelům?

Dále jde o otázku řízení a kontroly edukace.

Kdo je oprávněn řídit, hodnotit a kontrolovat edukaci?

Jakou úlohu v tom má stát, veřejnost a na druhé straně rodiče?

V jaké proporci má být optimálně jejich vliv na edukaci?

Obsah edukace

Má být školní edukace z hlediska svého obsahu podřízena spíše principu

"všestranného a harmonického rozvoje„

lidí nebo má být spíše zacílena na jejich profesní přípravu, na život v podmínkách volného trhu?

V jakých proporcích mají být složky obsahu edukace

Hodnoty v edukaci

Jaké univerzální lidské hodnoty mají být začleněny do školní edukace?

Má vůbec školní edukace vytvářet v mladých lidech určité hodnotry a postoje (např. politické postoje) nebo má být hodnotově neutrální?

- Jsou ještě potřebné např. hodnoty vztahující se k vlastenectví, k vlastnímu národu nebo je žádoucí preferovat hodnoty nadnárodní, celoevropské, globální?

Přístup k edukaci.

Mají mít všichni lidé neomezené právo na jakékoliv školní vzdělávání, nebo má být přístup k vzdělávání regulován?

- A mají se vůbec všichni lidé vzdělávat na nejvyšších úrovních edukace nebo je správné nechat působit přirozená omezení daná jejich rozdílnou vzdělavatelností?

•Kompetence edukátora

- deklarovaná oprávnění

-

- způsobilost pro výkon profese

Rozlišení kompetencí

PEDAGOGIKA II. seznamuje s poznatky

- axiologické základy výchovy,

*etické dimenze výchovy,

*kázeň a svoboda jako společenské a pedagogické jevy,

*krása a umění jako prostředky výchovy,

*profesně pracovní způsobilost člověka ajejí edukační utváření,

*tělesná kultura a péče o zdraví,

*pedagogické aspekty koncepce trvale udržitelného života a další témata.

Kterým směrem se ubírá naše hledání východisek z této situace?

- *Ve **filozoficko-axiologické*** rovině je cílem PEDAGOGIKY vést studenty učitelství k pochopení podstaty symbolických hodnot jakými jsou pravda, dobro, krása, láska, práce, demokracie, humanita a další) a k promýšlení způsobů, jak je svým žákům zprostředkovat.

V *osobnostně-procesuální* rovině

- je těžištěm PEDAGOGIKY II. ovlivňování přepokládaných vlastností osobnosti (učitele i žáka),
- jejího charakteru,
- přesvědčení,
- postojů,
- motivů,
- citů,
- potřeb a zájmů a
- tomu odpovídajících způsobů chování a jednání.

V *bezprostředně realizační* rovině

- je obsah PEDAGOGIKY II. tvořen (obrazně řečeno) systémem
  - **pilířů a svorníků mezi nimi**.
- Ke kmenovým tématům (pilířům), které nalezly své stabilní místo v našem pojetí zejména patří:

Součástí prakticko-metodické (dovednostní) přípravy budoucích učitelů jsou např. tyto náměty:

- Rozbor výchovných situací (reálných nebo zprostředkovaných prostřednictvím
- videa).
- Pozice žáka ve třídě na základě sociometrického dotazníku.
- Vztah dítěte ke škole a k učiteli (průzkum a analýza výsledků).
- Hodnotová orientace dětí (žáků) nebo jejich rodičů (průzkum a analýza výsledků).
- Režim dne žáka, jeho vytváření, respektive přetváření.
- Individuální práce s problémovými žáky.
- Vytváření podnětné a přátelské atmosféry ve třídě.
- Nácvik vybraných verbálních a neverbálních edukačních komunikací.
- Řešení modelových výchovných situací.
- Příprava a přednesení témat pro pedagogicko-osvětovou práci s rodiči a některé
- další náměty.

Literatura

- BENDL, S. Dotazníkové šetření o subjektivní obtížnosti učitelských činnosti. *Pe-dagogika,47,* 1997,č. 1, str. 54-64.
- HELUS, Z. Jak dál ve vzdělávání učitelů. *Pedagogika,* 45, 1995, Č. 2, str. 105-109. CHRÁSKA, M. Které vědomosti a dovednosti z pedagogiky považují učitelé za důležité. *Pedagogika,* 46, 1996, Č. 3, str. 256-264.
- KALHOUS, Z.; HORÁK, F. K aktuálním problémům začínajících učitelů. *Pedagogi-ka,46,* 1996, Č. 3, str. 245-255.
- KUČERA, M.; VIKTOROV Á, 1. Commitment studentů. In *Pedagogická fakulta očima studentů.* Praha: PdF UK, 1994, str. 88-92.
- LANGOV Á, M.; V ACÍNOV Á, M. *Jak se to chováš?!* Praha: Empatie, 1994. MAŇÁK, J. Tvořivý učitel. In *Učitel* v *demokratické škole.* Brno: Paido, 1994, str. 14-18.
- MAREŠ, 1.; SKALSKÁ, H.; KANTORKOV Á, H. Učitelova subjektivní odpověd-nost za školní úspěšnost žáků. *Pedagogika,* 44, 1994, Č. 1, str. 25-35.
- MUSIL, R. *Retrospektivní pohled na proces získávání pedagogických dovedností.* In-
- terní pracovní materiál katedry pedagogiky PdF MU v Brně. Brno: 1998.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika.* Praha: Portál, 1997.
- PELIKÁN, J. *Výchovajako teoretický problém.* Ostrava: Amosium, 1995. STŘELEC, S. Postavení teorie výchovy v přípravě učitelů. In *Teorie* v *pedagogic-*
- *ké praxi, praxe* v *pedagogické teorii.* Brno: Paido, 1995, str. 69-72.
- ŠIMONÍK, O. *Začínající učitel.* Brno: MU, 1994.
- ŠTECH, S. Artikulace teorie a praxe v učitelství (dilemata profese). *Pedagogická orientace,* 1995, Č. 15, str. 23-24.
- STECH, S. Co je to učitelství a lze se mu naučit? *Pedagogika,* 44, 1994, Č. 4, str. 310-320.
- ŠVEC, V. Význam diagnostiky učitelova pojetí výuky v jeho pregraduální přípra-vě. *Pedagogika,* 45, 1995, Č. 2, str. 164-170

Yves Bertrand v knize *Soudobé teorie vzdělávání* (1998) rozlišuje a popisuje sedm teorií vzdělávání, "které měly během posledních desetiletí vliv na úvahy () tom, jakou podobu by vzdělávání mělo mít a jakou úlohu by mělo plnit":

- **Spiritualistické teorie.** Jsou soustředěny na hodnoty nazývané duchovní, me-tafyzické nebo transcendentálnÍ.

Personalistické teorie. Vycházejí z teze, že jedinec musí řídit své vlastní vzdělávání; zdůrazňují svobodu žáka, jeho zájmy (např. koncepce C. Rogerse, R. Steinera aj.). Tyto teorie jsou základem hnutí tzv. svobodných nebo otev-řených škol

- **Kognitivně psychologické teorie.** Vysvětlují vzdělávání na základě poznáva-cích procesů (usuzování, řešení problémů, vytváření reprezentací aj.) - např. J. Piaget. Silně ovlivnily moderní výzkumy učení (tzv. konstruktivistické kon-cepce).

Technologické teorie. Zdůrazňují, že ve vzdělávání má důležité místo komu-nikace a nové technické prostředky a postupy, zvl. počítačem zprostředkované učení (R. Glaser, L. N. Landa).

- **Sociokognitivní teorie.** Kladou důraz na kulturní a sociální faktory ve vzdě-lávání, na vlivy prostředí (L. S. Vygotskij, 1. S. Bruner).

Sociální teorie. Soustřeďujú se na problémy sociální a kulturní nerovnosti, se-gregace a elitářství ve vzdělávání (P. Bourdieu, I. Illich).

- **Akademické teorie.** Zdůrazňují klasické obsahy ve vzdělávání odvozo-vané z vědních oborů, kvalitu ve vzdělávání, práci a zodpovědnost v učení (M. J. Adler).